

MEMORANDUM

k výchově a vzdělávání neslyšících

Ve snaze zkvalitnit život českých neslyšících, v opoře o mezinárodní i české právní a deklarativní dokumenty, o vlastní zkušenosti ze světa neslyšících a o nejnovější výzkedy mezinárodního i českého výzkumu kultury jazyka a komunikace neslyšících se hlásíme k následujícím postojům, které podle našeho názoru rovný přístup ke vzdělání a k informacím pro ty občany České republiky kteří neslyší.

1. Jazyková situace neslyšících lidí je zcela jiná než jazyková situace lidí nedoslýchavých (kteří mohou s kvalitními pomůckami komunikovat českou v podstatě stejně jako lidé slyšící) nebo lidí obhluchlých (kteří si osvojili mluvenou podobu češtiny před ztrátou sluchu). Tyto rozdíly je třeba respektovat i v oblasti vzdělávání, a přistupovat tedy k dětem s vadami sluchu **diferencovaně**, zvláště pokud jde o jejich předpoklady a možnosti komunikovat mluveným jazykem. **Neslyšící děti**, které nemohou vnímat mluvenou češtinu a které jí nikdy vnímat nemohly potřebují k svému uspokojivému vývoji jiný jazyk než jazyk mluvený.

2. Přirozeným jazykem českých neslyšících je jazyk, který není založen na zvuku (nemá ho potřeba slyšet), ale na tvaru, pozicích, pohybu český znakový jazyk. Z jazykovědného hlediska je český znakový jazyk plnohodnotným jazykem, rovnatelným s češtinou ve všech ohledech, včetně jeho potenciálu být jazykem využíváným ve výuce. Zároveň je jediným jazykem, který je pro neslyšící smyslově (totiž znákem) přístupný už v raném dětství a jehož časné užívání podporuje jazykový, kognitivní, emoční i sociální vývoj neslyšícího dítěte na úrovni rovnatelné s vývojem dítěte slyšícího. Je **jediným jazykem**, který je s to zaručit neslyšícím ve společnosti rovné šance.

3. Na výchovu a vzdělávání v českém znakovém jazyce mají neslyšící děti **právo** zaručené řadou mezinárodních dokumentů a zákonem i v české legislativě. Jeho efektivní uplatnění závisí na povaze informací, jež mají k dispozici. Ty by měly být komplexní a zahrnovat mimo jiné i informace o tom, že předpokladem pro vývoj jejich neslyšícího dítěte rovnatelný s vývojem dítěte slyšícího je jeho **díkůlnost** (existence ve dvou kulturách) a **bilingvnost** (zvládnutí dvou jazyků českého znakového jazyka a psané češtiny, a jejich bezproblémové užívání).

MEMORANDUM

k výchově a vzdělávání neslyšících

Ve snaze zkvalitnit život českých neslyšících, v opoře o mezinárodní i české právní a deklarativní dokumenty, o vlastní zkušenosti ze světa neslyšících a o nejnovější výsledky mezinárodního i českého výzkumu kultury, jazyka a komunikace neslyšících se hlásíme k následujícím postojům, které podle našeho názoru zaručují rovný přístup ke vzdělání a k informacím pro ty občany České republiky, kteří **neslyší**.

1. Jazyková situace **neslyšících lidí** je zcela jiná než jazyková situace lidí nedoslýchavých (kteří mohou s kvalitními pomůckami komunikovat česky v podstatě stejně jako lidé slyšící) nebo lidí ohluchlých (kteří si osvojili mluvenou podobu češtiny před ztrátou sluchu). Tyto rozdíly je třeba respektovat i v oblasti **vzdělávání**, a přistupovat tedy k dětem s vadami sluchu **diferencovaně**, zvláště pokud jde o jejich předpoklady a možnosti komunikovat mluveným jazykem. **Neslyšící děti**, které nemohou vnímat mluvenou češtinu a které ji nikdy vnímat nemohly, potřebují k svému uspokojivému vývoji jiný jazyk než jazyk mluvený.

2. Přirozeným jazykem českých neslyšících je jazyk, který není založen na zvuku (není ho potřeba slyšet), ale na tvaru, pozicích, pohybu: **český znakový jazyk**. Z jazykovědného hlediska je český znakový jazyk plnohodnotným jazykem, srovnatelným s češtinou ve všech ohledech, včetně jeho potenciálu být **jazykem využívaným ve výuce**. Zároveň je jediným jazykem, který je pro neslyšící smyslově (totiž zrakem) přístupný už v raném dětství a jehož časné užívání podpoří jazykový, kognitivní, emoční i sociální vývoj neslyšícího dítěte na úrovni srovnatelné s vývojem dítěte slyšícího. Je **jediným** jazykem, který je s to zaručit neslyšícím ve společnosti rovné šance.

3. Na výchovu a vzdělávání v českém znakovém jazyce mají neslyšící děti **právo** zaručené řadou mezinárodních dokumentů a zakotvené i v české legislativě. Jeho efektivní využívání závisí na povaze informací, jež mají rodiče neslyšících dětí k dispozici. Ty by měly být komplexní a zahrnovat mimo jiné i informace o tom, že předpokladem pro vývoj jejich neslyšícího dítěte srovnatelný s vývojem dítěte slyšícího je jeho **bikulturnost** (existence ve dvou kulturách) a **bilingvnost** (zvládnutí dvou jazyků, českého znakového jazyka a psané češtiny, a jejich bezproblémové užívání).

MEMORANDUM

k výchově a vzdělávání neslyšících

4. **Psaná čeština**, která se vedle českého znakového jazyka ve vzdělávání neslyšících uplatňuje, je pro neslyšící občany ČR zcela nepostradatelná: neslyšící v ní nabývají funkční **gramotnosti** a jejím prostřednictvím se **integrují** se slyšící společností. **Psaná forma češtiny** ovšem musí být vyučována jako **druhý (cizí) jazyk**, nejlépe v kontrastu s prvním jazykem (českým znakovým jazykem), nikoliv v opoře o svou formu mluvenou (kterou neslyšící dítě nemůže zvládat).

5. Na základě těchto postojů a s respektem k dosavadnímu upřímnému úsilí vzdělavatelů neslyšících poskytnout neslyšícím rovné šance konstatujeme **potřebu přistoupit k proměnám vzdělávání českých neslyšících** a dalším vzděláváním zvyšovat informovanost o těch nových prověřených přístupech, které vedou k účinnému vzdělání neslyšících, zvláště k jejich **plné funkční gramotnosti**. Za nezbytné považujeme, aby vzdělávací obsahy a formy učební komunikace respektovaly potřeby neslyšících žáků a studentů (zvl. jejich potřebu učební komunikace v českém znakovém jazyce a potřebu být adresátem efektivní výuky psané češtiny).

6. Ve snaze přispět k proměnám vzdělávání českých neslyšících upozorňujeme (v příloze 2) na informativní a výukové kurzy a jiné aktivity FF UK a partnerských organizací. V těchto institucích se též lze obrátit na specialisty ochotné poskytnout zájemcům konzultace a schopné doporučit bohatou odbornou literaturu.

Vyučující a tlumočníci
oboru Čeština v komunikaci neslyšících
Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

MEMORANDUM

k výchově a vzdělávání neslyšících

PŘÍLOHA 1

Představené postoje se opírají o následující dokumenty právní a deklarativní povahy:

- ~ Zákon č. 561/2004 Sb., ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- ~ Zákon č. 563/2004 Sb., ze dne 24. září 2004 o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.
- ~ Zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a změně dalších zákonů ze dne 11. června 1998.
- ~ Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb.
- ~ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zák. č. 162/1998 Sb.
- ~ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.
- ~ Právní rámec Organizace spojených národů – Konvence OSN o právech dítěte (1989).
- ~ UNESCO – Konvence proti diskriminaci ve vzdělání (1960, 1962 – platnost).
- ~ Právní rámec Rady Evropy – Práva minorit ve vztahu ke vzdělání.

PŘÍLOHA 2

Informace, inspiraci a konzultace lze získat na následujících adresách a www stránkách:



Ústav českého jazyka a teorie komunikace Filozofické fakulty
Univerzity Karlovy v Praze, nám. Jana Palacha 2, 116 88 Praha 1
<http://ucjtk.ff.cuni.cz>, <http://ucjtk.ff.cuni.cz/cnes>



Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s.
Ocelářská 1354/35, 190 00 Praha 9
<http://cktzj.com>



Pevnost – České centrum znakového jazyka, o. s.
Krátkého 4/250, 190 00 Praha 9
<http://www.pevnost.com>